

יום הכיפורים שחל בשבת ועוד דיני יוה"כ - שיעור 243

I. אם להכריז לפני מעריב דיוה"כ לכוון לצאת מצות קידוש בתפילה

(א) מקור הענין של קידוש בתפילה - יש מחלוקת הפוסקים אם יכול לצאת י"ח קידוש בכרכת מקדש השבת בשמונה עשרה של ערבית דשבת ועיין בפמ"ג (רע"ח ז"ל ח"ט א' 3) דהרהור מהני לקיום מצות קידוש דשבת דזכור את יום השבת סגי בלב וראיה מזכירת עמלק (מגילה י"ח). שדוקא משום שנאמר לא תשכח דרשו חז"ל שיזכור הוא בפה אמנם יש אומרים שצריך דוקא דיבור מ"מ מדאורייתא בקידוש שאמר בתפילה סגי (הרמב"ם ריש פכ"ט והסמ"ג והמג"א רע"ח - סק"ח ועוד) וקידוש על היין רק דרבנן ויש חולקין דעל היין דוקא מן התורה דדרשה גמורה היא זכרהו על היין (עיין בערוך השלחן רע"ח - 3 - ג) וגם צריך להזכיר יציאת מצרים בתפילה דזהו עיקר הקידוש מן התורה וליכא בשבת אבל איכא ביוה"כ (מנחת חינוך מ"ה ל"ח) ולכן יכול לצאת קידוש בתפילה כליל יוה"כ שחל בשבת

(ב) עיין בהגהות רע"א (סימן רע"ח - ח) ובהגהות החתם סופר דכשחל יוה"כ בשבת יוצאים ידי קידוש כשאומר מקדש השבת ושצריך "שיכוין" לקיים המצות עשה דקידוש ולא דוקא בתפילה אלא דכל שמזכיר שבת ואומר שבתא טבתא ג"כ יוצא וחת"ס כתב שאפילו ביוה"כ בעלמא בחול ראוי לכוון לקיים המ"ע וכ"ש בשבת וצע"ג שאנו אין נזהרין בזה ומבטלין ביוה"כ שחל בשבת מ"ע דקידוש

(ג) עיין במועדים וזמנים (ו - כ"ה) שתירץ הקושיא דתיקנו חז"ל תפילה בכל יום לצאת כמה מצות זכירה וק"ש וכדומה ואם הוא נתכוון כפי תקנתם סגי בכוונה כללי לכל מצות פרטי ואין צורך לכוון במיוחד לצאת מצות קידוש ואיברא לפי זה צריך לכוון ליל שבת להדיא שלא לצאת אז מצות קידוש אם רוצה לצאת המצוה אח"כ על הכוס ומ"מ ראוי לבני תורה לכוון ביוה"כ לצאת בשמונה עשרה המצוה של קידוש כמו שכתב החתם סופר (עיין בתשובות והנהגות 3 - ר"ג)

II. חולה שאין בו סכנה ביום הכפורים

(א) תרופה אשר טעמה אינו מר אסור לחולה שאין בו סכנה (שש"כ ל"ט - ח) ואם טעמה מר שאין בה הנאה לחיך לדעת השאגת אריה (סימן ע"ה) גם כן אסור דכיון דאכלן אחשבינהו (הרא"ש ז"ל כל שעה סימן ח) אמנם לדעת רוב הפוסקים דמותרת דלא אמרינן אחשביה בתרופות (אג"מ 3 - 53 שש"כ ל"ט - ח) ואפילו אין טעמו מר (אג"מ ג - 53) ועיין בשו"ת מנחת שלמה (י"ז) שדן לענין תרופות שטעמן מר מעט אם גם הן מותרות ומעוטפת בנייר מותר לחולה שאין בו סכנה לפי שאין בזה הנאת גרון ואין דרך אכילה בכך ואף כשהתרופה אין טעמה מר (שש"כ ל"ט - ח) בשם הגרש"ז אויערבך) ובשתיית מים אסור ואך אם מערבבים דבר דדרכו לפגום טעם המים תלוי במחלוקת הנ"ל ואם ישתה המשקה מר פחות מכשיעור יש עוד סניף להתיר

(ב) ליתן פתילה (suppository) בפי הטבעת ביו"כ לנחלש בתעניתו עיין באג"מ (ד - קכ"ח) דאפשר שיהיה אסור משום גזרת דשחיקת סממנים ואם יצטערו מזה שלא יתענו ביו"כ מותר

(ג) אם יש לחולה ליקח אינטרע ווינעס ביו"כ שלא יצטרך לאכול השיעור עיין באג"מ (ד - ק"ח ח"ט ג) למי שיכול לאכול אין לעשות לו אינטער ווינעס שרשאי לאכול כדרכו דיש לחוש על כל דבר שאינו כפי הטבע שיקלקל לאיזה דבר ולא שייך לסמוך על הרופאים בזה שבמשך זמן גדול נודעו הרופאים שאיכא גם היזק והפסד להגוף ואם יכול לאכול אין לעשות לו אינטער ווינעס

(ד) עיין באג"מ (ג - 5) דאסור ליקח סמים אף בפה ערב יו"כ כדי שיכול להתענות וראיתו מהתוספות (33 קמ"א פ"ה) שכתב על הא דדרשה ר' ישמעאל שניתן רשות לרופא לרפאות

הוא דוקא מדתנא ביה קרא ורפא ירפא דמה שלא שמעינן מרפא לחודיה דהו"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא ביד"ש כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי ואין למילף שיהיה חידוש זה גם כדי שיוכל לקיים מצות הצום מאחר שהוא כסותר גזירת המלך שאינו רוצה שיצום ואסור לעשות זה אף בערב יום הכפורים בשביל שיוכל לצום וכ"ש בתענית דרבנן וכ"כ החלקת יעקב (ז - ג"ח)

III. דינים והערות

- (א) אם יכול לנעול קטן שאינו בר חינוך מנעלים של עור עיין ביומא (ע"ח): דתינוקות מותרין בכולן חוץ מנעלת הסנדל משום הנך דלאו רביתיהו גזרו בהו רבנן הנך דרביתיהו הוא לא גזרו ועיין במאירי (דף ע"ח: ד"ה "היתר") דאסור לנעול מנעל קטן דלאו בר חנוך משום דלא תאכילום וכן משמע בר"ן על הרי"ף (רי"ש פ"ח) ושער המלך (הלכות שציתת הטעור) ועיין בפרי חדש (סימן תרי"ח - סוף סק"ח) דלא נאסר איסור דלא תאכילום אלא דבר שאיסורו מגופו אבל כאן שהמאכל מותר אלא שהשעה אוסרתו התירו חכמים כיון דרביתיהו בהכי אבל מענינים הוצאה ברשות הרבים על ידי קטן לא משמע כן עיין בשש"כ (מהרה ח - ל"ז - קנ"ד) דאין איסור בדבר והובא זה בשם רב ש.ז. אויערבך ועיין בשו"ת יביע אומר (יו"ד ח - סימן ז) אבל בספר קטנים בהלכה (דף 156) כתב דבספר חינוך הבנים (דף מ"ו) לאיסור וגם שהגאון מדעברעצין דלא ספינן לקטן איסורא בידיים. וצריך שאילת חכם
- (ב) קטן פחות מבן תשע אין מענין אותו ואם רוצה להחמיר מוחזין בידו (רמ"א (תרט"ז - ז) ומאכילים אותו אפילו בליל יום כפורים (אלף הטנן סק"ז)
- (ג) וקטן פחות מי"ג שנים אין צריך להשלים מדרבנן כלל רמ"א (שס) ומ"ב (סק"ט)
- (ד) אם מעוברת עד החודש התשיעי צריכה להתענות עיין בשו"ת ציץ אליעזר (י"ז - כ - ד) שאין להתיר היתר כללי על זה ולא כהגר"י פישר
- (ה) יש להזהיר לנשים שנוהגות לומר שהחיינו בשעת הדלקת נרות בבית שלא תאמרו ברכת שהחיינו בבהכ"נ אלא ישמעו מש"ץ ויענו אמן דיש בזה איסור ברכה לבטלה עיין מטה אפרים (תרי"ט - י"ז) ושער הציון (ס"ק ז)
- (ו) נשים שמברכות שהחיינו על הנרות מבע"י אסור לנסוע במכונית וצריך הסרת המנעלים של עור מקודם עיין בכף החיים (סימן תקי"ד - קי"ז)
- (ז) מותר לתת תרופות לחולה שאין בו סכנה אם הוא לח ומר או שהוא יבש ומענטפת בנייר או שהוא אינו ראוי לאכילה אבל בלא מים אג"מ (ג - ה"ז) מועדי קודש (דף רל"ד) ואם המים מר צריך שאלת חכם
- (ח) אם עושה כפרות בממון סכום הממון יהא כפי מחיר תרנגול אלף המגן (תר"ס - ה"י) בשם החיי אדם
- (ט) בליעת רוק בלילה אסור לבלוע שעדיין טעם אוכלים בפיו עיין בהגהות חתם סופר (תרי"ז) ודומה למאכלים שאינם ראויים לאכילה ורובה המתירים משום דאין זה בגדר שתיה אלא בגדר בליעה עיין במ"ב (תקס"ז - י"ג)
- (י) חולה שמחמיר על עצמו ומתענה הרי הוא מתחייב בנפשו ומאכילים אותו בעל כרחו באר היטב (תר"ס - ג) אבל יש חולקין עיין בשו"ת אבני נזר (חושן משפט סימן קל"ג) ושו"ת האלף לך שלמה (ש"ח) ושו"ת יחזה דעת (ח - ס"ח) ועיין במועדי קודש (דף ר"ב) במכתב ששלח הרב"ק ר"י מבעלז לרמ"מ מויזניץ

גמר חתימה טובה

נצט"פ לאלו נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ה"ר יעקב ארזכי ע"ה אלא אורח' האשה רחל ה"ר גרשון מנחם הסניף הכפן ע"ה